

ԳՐԱԽՕՍԱԿԱՆ

« Գրիգոր Նարեկացի Շարականագիր »

գրեց՝ Գրիգոր Փիտէճեան

Ուղիղ տարի մը առաջ Մայր Աթոռ Ս. Էջմիածնի տպարանէն լոյս տեսաւ «Գրիգոր Նարեկացի Շարականագիր» խորագրով 100 էջոց գրքոյկ մը, Հեղինակութեամբ Գրիգոր Փիտէճեանի, Հրատարակչութեամբ «Հայաստանում Բրիտանոնէութեան Պետական Կրօն Հոչակման 1700-ամեակի Գրասենեակ»-ին: Ինծի վիճակուեցաւ ճամբորդական պայուսակով լի բազմաթիւ օրինակներ բերել ու յանձնել Հեղինակին, որ ձրիօրէն կը բաշխէ զանոնք երաժշտագէտ բարեկամներու, Հաստատութեանց եւ այլ Հետաքրքրուող անձերու:

Իր «երկու խօսք»-ին մէջ Հեղինակը կը յայտնէ իր աշխատանքին նպատակն ու դրդապատճառը՝ ըսելով «նկատելով որ 2001 թուականին ամբողջ Հայ աշխարհը կը տօնախմբէ Հայաստանեայց Եկեղեցւոյ Հաստատման եւ Բրիտանոնէութեան պաշտօնապէս պետական կրօն Հոչակման 1700 ամեակը, ու այս պատմական թուականին կը զուգագիր մեծ աղօթագիր եւ խորիմաստ բանաստեղծ-երաժիշտ Ս. Գրիգոր Նարեկացիի ծննդեան 1050 ամեակը, սոյն երաժշտագիտավերլուծական աշխատանքովս, քննութեան առարկայ դարձնելով Գր. Նարեկացիի Յարութեան «Սայլն այն իջանէր» տաղը եւ «Փառք Բրիտանոնի ամենազօր Յարութեան» Յարութեան Տէր Յերկնից շարականը, պիտի փորձեմ տեսնելու թէ՛ Գր. Նարեկացի տաղասաց եւ գանձասաց ըլլալէ բացի, որոնցմով ծանօթ է մեզի որպէս բանաստեղծ-երաժիշտի, արդեօ՞ք շարականագիր այլ է եղած:

«Այս յայտնագործումին ձգտող աշխատանքով, իրրեւ Հայ երաժշտագէտի, Համեստարար կու գամ գոյզ մասնակցութիւնս բերելու Հայց. Եկեղեցւոյ Հիմնադրութեան 1700 ամեակի

պանծայլ տօնախմբութեան, ինչպէս նաեւ երախտագիտութեան պարտքս կատարելու Հայց. Եկեղեցւոյ երաժշտութեան, երգարուեստի պատմութեան մէջ նոր դարագլուխ բացող սուրբ եւ խոնարհ վանականին՝ Գրիգոր Նարեկացիի յիշատակին»:

Երկասիրութեան Հեղինակը՝ Գրիգոր Փիտէճեան, ինք եւ Համեստ բնաւարտութեամբ ու լայնածաւալ երաժշտական գիտութեամբ ճանչցուած նախկին խոնարհ վանական մը, յաջողած է իր առաջադրութիւնը իրագործել եւ Հաստատել թէ արդարեւ մեր դասական աղօթասաց սուրբը, է՛ր նաեւ երաժշտական շնորհով օծուած շարականագիր մի վարդապետ:

Հեռու մնալով Հեղինակին մասնագիտական վերլուծականը վերլուծումն ենթադրելու փորձէն, զոր կը թողում երաժշտական հմտութիւն ունեցող անձի մը նախաձեռնութեան, կը բաւականանամ նետելով Հպանցիկ ակնարկ մը սոյն երկասիրութեան արժէքին եւ Հեղինակին արժանիքին վրայ, որպէսզի Հատորիկի ծնունդը չմնայ անծանօթ Հետաքրքիր ու ընթերցասէր Հայ Հասարակութեան:

Գրիգոր Նարեկացիի մասին եղած ունէ աշխատասիրութիւն ունի մասնաւոր Հրապոյր եւ Հետաքրքրութիւն բոլոր անոնց Համար, որոնք կ'առնիքնութիւն սուրբին «Մատեան Ողբերգութեան» աղօթմատեանով, որ Հանդիսացաւ իր վերջին գործը, որմէ քիչ ժամանակ վերջ, 1011-ին, վաթսուեւ տարեկան Հասակին վախճանեցաւ, ետին թողով Աստուածաշունչի մերձաւորութիւն վայելող «Նարեկ»ը: Փիտէճեան կը յիշեցնէ ընթերցողին որ խնդրոյ առարկայ տաղի ու շարականի յարակցութեան Հարցով ուսումնասիրութիւն

կատարած է Մանուկ Արեղեան, որ սակայն նկատի առած է շարականին մէկ բաղադրիչ տարրը միայն, բանաստեղծութիւնը ու յանգած եզրակացութեան, առանց քննարկելու տաղին ու շարականին երկրորդ տարրը՝ երաժշտութիւնը: Այդ մէկը ինք կը նախաձեռնէ ընելու: Իսկ Նիկողոս Թաւրիզեան, խորիմաստ երաժշտագէտ-բանասէր, իր մեծածաւալ աշխատանքին («Գրիգոր Նարեկացին և Հայ Երաժշտութիւնը v - xv դդ.») մէջ արդէն իսկ կը հաստատէ թէ « ամենայն հաւանականութեամբ նրա՝ (Նարեկացիի) դեռեւս նորահաս գրչին պատկանող միակ շարականը » է:

Հետաքրքրական տեղեկութիւններով լի է այս փոքրիկ Հատորը: Այսպէս, բացատրելով «բարդումնային ոճ» ըստածը, Փիտէճեան կը գրէ. «Տեսնուած է, որ երբ մարդիկ տակաւին գրական լեզուին չեն ծանօթացած իրենց մտքերը կ'արտայայտեն՝ առաւելաբար, բարդումնային կերպով, այսինքն, նախադասութիւնները պարզապէս «եւ» չաղկապով իրարու վրայ աւելցնելով, բարդելով»:

«Փառք Քրիստոսի ամենազօր յարութեան» շարականի քննարկման առնչութեամբ Հեղինակը կու տայ սահմանումը չաքական բառին՝ ըսելով թէ «շարականը յատուկ ոճով մշակուած երգատեսակ է: Շարականը ունի յատակ կերպով ձեւաւորուած, տիպականացած, ճշգրտեամբ հաստատուած և կայունացած մեղեդիական սկզբնաձևեր, բանաձևեր, յանգաձևեր, որոնք կը կազմեն անոր Հիմնական կառուցողական նիւթը»:

Ուրիշ Հետաքրքրական ծանօթութիւն մը շարականներու «կանոն»ի դրութեան մասին: Կը գրէ Փիտէճեան՝ «Եկեղեցիներու մէջ կարգ ու կանոն պահելու համար և ժամերգութեանց ընթացքին խառնաշփոթութիւն չստեղծելու մտահոգութեամբ, ութերորդ դարուն, Ստեփանոս Սիւնեցի կարգ ու

կանոնի մտցուց շարականները հաստատելով «Կանոն»ի դրութիւնը: Այլ խօսքով, շարականները, որոնք ազատ ընտրութեամբ կ'երգուէին ժամերգութեանց ընթացքին, իրենց բովանդակութեան համաձայն բաժնեց խումբերու և մասերու ու հետեւեալ կերպով կազմեց Կանոն. 1- Օրհնութիւն, 2- Հարց, 3- Գործք, 4- Մեծացուցէ, 5- Ողորմեա, 6- Տէր յերկնից, 7- Ճաշու, 8- Մանկունք, 9- Համարաճի»:

Անդրադառնալով զբքի բուն նիւթին, Հեղինակը խղճամիտ ու մանրակրկիտ քննարկումէ ետք կը յայտարարէ «Երաժշտական գետնի վրայ կատարած այս քննական վերլուծումին որպէս եզրայանգում, կու գամ ըսելու, որ «Փառք Քրիստոսի ամենազօր յարութեան» Յարութեան Տէր Յերկնից շարականը պէտք է ընդունիլ որպէս 10րդ դարու Գրիգոր Նարեկացիի գրչին պատկանող գործ, և եզրափակիչ խմբերը Յարութեան «Սայն այն իջանէր» տաղին, որ մեղի հասած է՝ անկախ տաղէն՝ իբրեւ ԴԿ. Յարութեան Տէր Յերկնից շարական:

Գրիգոր Փիտէճեան փոքր տարիքէն ունեցած է բուն Հետաքրքրութիւն հանդէպ երաժշտութեան, սկսեալ իր երաժշտասէր ընտանիքէն: Իր պատանութեան՝ մաս կազմած է Կարպիս Ափրիկեանի «Յառաջդիմասէր» երգչախումբին: Անթիլիասի դպրեմանքին մէջ եղած է դասապետ ու դպրապետ, երաժշտութեան դասընթացքի ուսուցիչ ունենալով ականատու երաժիշտ Համարաճում Պէրպէրեան: Դպրեմանքի չրջանը աւարտելէ յետոյ յաճախած է Պէյրութի Պետական Երաժշտանոցը, ուր հետեւած է երաժշտական տեսութեան, յօրինումի և դաշնակի դասընթացքներու և միաժամանակ դասաւանդած է եկեղեցական երաժիշտութիւն և եւրոպական ձայնագրութեան ընթերցում և երաժշտութեան տեսութիւն: Նիւ Եորքի մէջ յաճախած է Մաննէս երաժշտանոցը, ուրկէ վկայ-

ւած է որպէս ղեկավար՝ Պսակաւորի տիտղոսով: Ապա Հանթըր Գոլէճի մէջ խորացնելով իր երաժշտական ուսումը ստացած է Մագիստրոսի տիտղոս, մասնագիտանալով տոհմային երաժշտութեան մարզին մէջ:

Տարիներով եա դասաւանդած է Նիւ Եորքի Պետական Վարժարանէն ներս որպէս վկայեալ երաժշտութեան ուսուցիչ: Տարի մը վարած է երգչախումբի փոխ ղեկավարի պաշտօնը Մաննէս երաժշտանոցին մէջ:

Նիւ Եորքի մէջ Հիմնած է ու տարիներով ղեկավարած «Գուսան» երկսեռ երգչախումբը և նաև ղեկավարած Նիւ Եորքի Ս. Վարդան Մայր Տաճարի երգչախումբը:

1969-ին, որպէս սփիւռքահայ երաժիշտ, Հայաստանի Արտասահմանի Հետ Մշակութային Կապի Կոմիտէի կողմէ հրաւիրուած է Հայրենիք մասնակցելու Համար Կոմիտաս վարդապետի ծննդեան Հարիւրամեակի տօնակատարութեանց:

Վերջին տարիներուն, Գրիգոր Փիտէճեան չարք մը երաժշտական գործեր յորինած է Հայրենասիրական, յեղափոխական և սրբազան երաժշտութեան

ընդթններով: Հրատարակած է ծաւալուն գործ մը «Հայ Յեղափոխական Երգերուն Տեղը Հայ Երաժշտութեան Պատմութեան Մէջ» խորագրով:

Ան ղեկավար ըլլալէ դատ է նաև յօրինող, մշակող, դաշնաւորող, երաժշտագէտ և վերլուծող: Փիտէճեան հեղինակաւոր կերպով կը մօտենայ Հայ երաժշտութեան, որուն սակաւաթիւ ու որակաւոր ուսումնասիրողներէն մին կը Հանդիսանայ: Իր ցանկութիւնն ու կոչը եղած է, որ մեր վանքերուն մէջ երաժշտական տաղանդ կամ խառնուածք ունեցող սաներ ու վանականներ քաջալերուին պատրաստուելու երաժշտագիտութեան մարզին մէջ իրենց զրարարի գիտութեան, ազգային զօրեղ գիտակցութեան և հոգեւոր արժէքներու գնահատանքին աւորնթեր թրծուելով որպէս Հարազատ Հայ հոգեւոր երգերու ուսումնասիրողներ:

Իր ներկայ փոքրիկ հատորով Գրիգոր Փիտէճեան Հայ հոգեւոր երաժշտութեան անդաստանէն ներս ակօս մը ևս փորած կ'ըլլայ, այդու իսկ նպաստելով անոր ուսնացման:

ԳԱՐԵԳԻՆ Ա. ԳՀՆՅ. ԳԱՍՊԱՐԵԱՆ